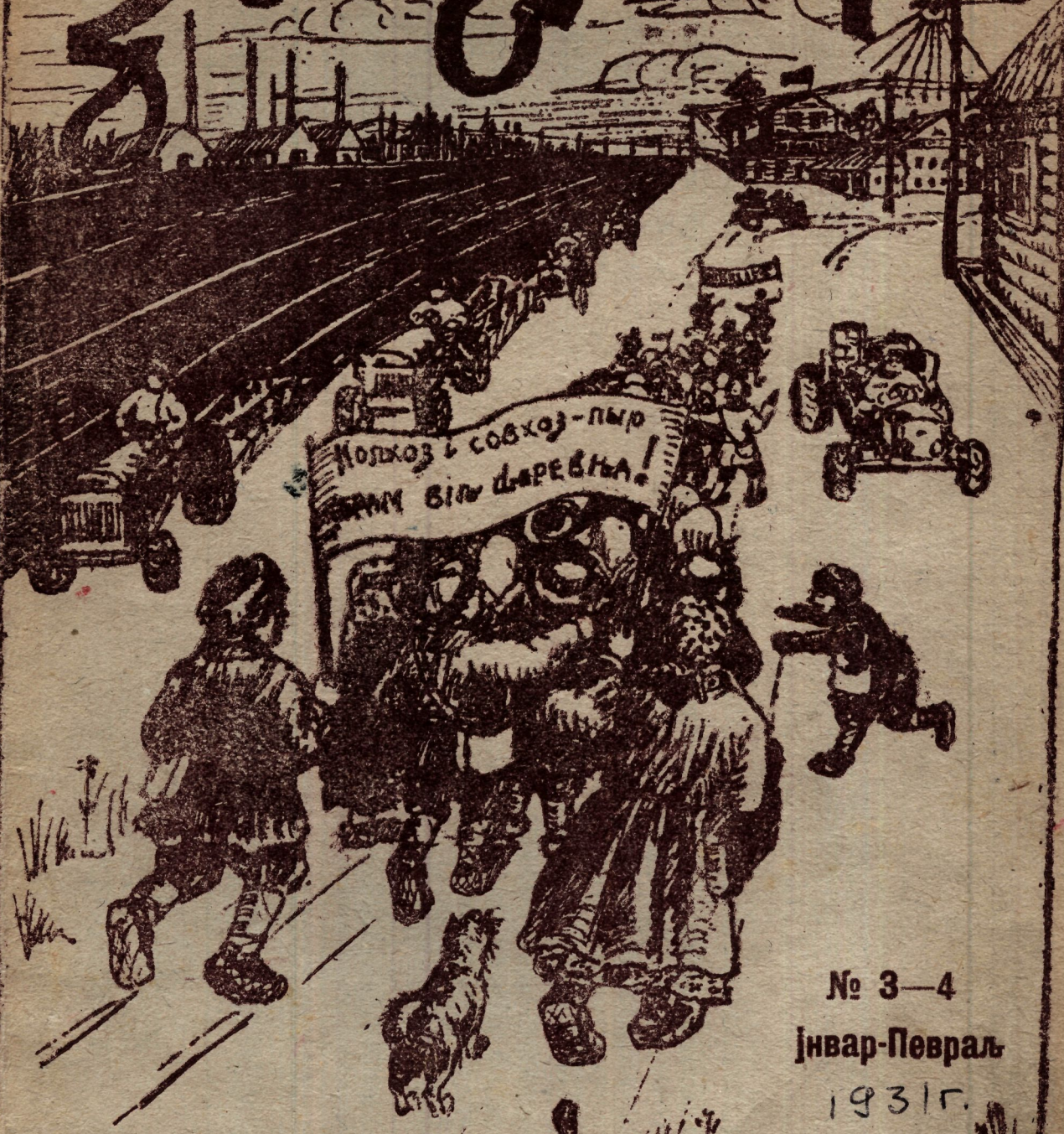

8-9 (05)

3-91

ЗулЗанкај

№ 3—4
 Јнвар-Певраль
 1931г.

Вид. N 517 304

СССР

4с
3-98
8-9/05
3-

Ужалам Лєнїн велѳтѳм сѳртї. Лєнїн куліс, а пондѳтѳм уж, сѳлїсн

взлукѳм ѳѳкѳр.

№ 4683

БИВЛІОТЕКА
№ 4683
И. ми. Гесмячного
краеведческого музея

1492
3644

Владимир Ильич турмаын

1895 воын Владимир Ильич оліс дөбөсөмөн. Талун өтік патераын, ашын мәдікын. Сы олэм жыліс тәдісө сылән јорттез, көдіја сүлалісә әтік дүма понда В.І. мәдік јорттезкәт сек леңаліс уңаліс отір коласә га чета „Рабочеје дело.“

Ета газета сәрті уңаліс отір веләтчіс, кың уңаліслә быщәм-жыка әтлаасны, мең јонжыка пессыны тсарскәј власткәт.

Жандарммез ој і лун нырна-ныс вішкәтәны—кошшәны Леңінәс.

Декабр тәлісә 8 лунә Леңінәс бөра кутісө і пукәәтісә турмаә.

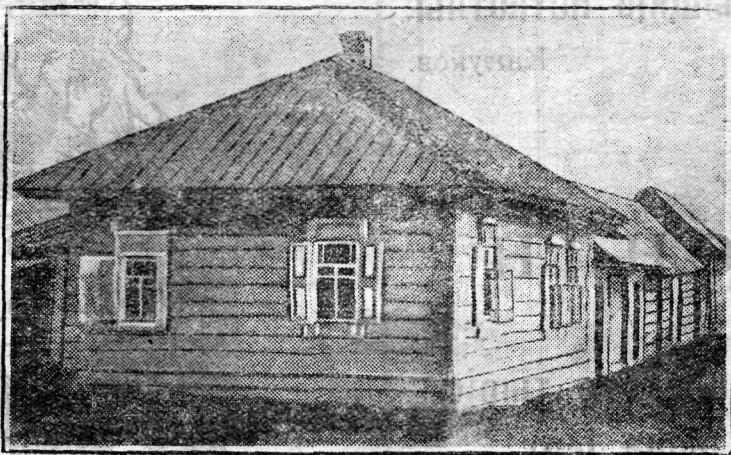
В. І. турмаын ез дүгды уңав-ны. Ысталіс гижәттез аслас јорт-тезлә, кәда ез шедә пукәәтны.

Турмасан сәтцөм гижәт ін-дыны ез туж. В. І. гусән кужіс гижны. Туремнәј начальниккез ез вермә һекың адзыны. Сіја гиж-лывліс јәлән. Леңан пым ваә јөлән гижәм, быдөс пондө тәтчыны гижәмыс.

Мед ез казалё сыліе гіжэм, В. І. керас черніло
доз һаніе, кыз пондасё ыбәсә јоркөтны, сја черні-
ло дозсё чернілонас (јәвнас) өмас. Кошшы сетчініе.

Талун-пә кват черніло доз сојі, этпыр гіжэма
В. І. аслас јортлә. Уна гіжліе ужаліе јорттезлә В. І.
гіжәттез. Етіја гіжәттез уна содтісә вын револүтсі-
оһеррезлә нуәтны оҙлаһ пондәтәм уж.

1896 воә індісә В. І. ссылкаә Сібірө.

Керку, кытөн Лемін оліс ссылкаһн.

Куліс Лемін, но ез кув сылөн уж.
Кольтчіс Лемін бөрған ВКП(б), көда нуөтө уж
Лемін висталөм сөрті.

Пјоңеррез Лєңјн јыліс

Озöv мјанöс те дед
Томөн колын гөріс
Мј ог öштö тенчјт след,
Огö көжö сетіс.

Віль оланö иңдјн те,
Щöктјн уж нуötны,
Емтöм отірöс быдöс
Ньат пыщкјс петкötны.

Каңуков.

Лєңјн

Сізім год-һі таво тыріс,
Кызі куліс дона јорт,
Мјан шөріс ылö муніс,
Ыжыт вына, быщöм морт.

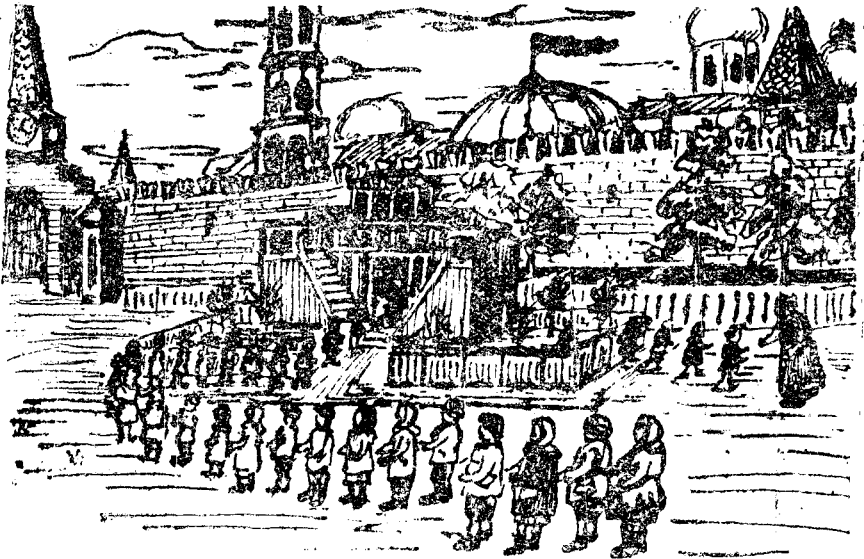
Овтөн сіја пыр велötіс —
Емтöм јöзлö öгтіс сін.
Сіјö мөдісö падмötны,
Токо ез вермö һекін.

Каңуков.

КЫЗ МІҖӨ ВЕТЛІМ ЛЕҢІН МАВЗОЛЕҖ.

МіҖө, һол көмі веләтчиә школа II ступ. 1928 воб вѳлім Москванн.
Ветлім конперентсја вьлѳ. Вѳлім і мавзолејын (керку, кытѳн кујлѳ
Леңін)

Локтім мавзолеј дьнѳ, оыр уна-һи сулаліс лѳѳѳн. Быдѳн термаѳіс
адзывны ѳед Ілјичѳс. МіҖѳ сја-жѳ сувтім лѳѳѳ. Жагѳнік лѳѳ вешшіс
оқлаң і оқлаң.

Вот і мавзолеј. Красноармеечез вѳѳѳѳны ыбѳс дорас. Мі пырам
пыщкас. Шы абу. Медперво гін вьлѳ усѳны ѳлектріческѳј лампочка-
ез--сотчѳны луннас. Стенаез гѳрдѳс,—дорѳмѳг гѳрд сукноѳн. Уна ѳѳд
і гѳрд дѳрапассез (плаггез)

Леқчам посsez куза улѳжык і улѳжык муас. Локтім кушок вьлѳ.
шѳрас ганкаез пыщкын сулалѳ ыжыт јашшік, вевдѳрыс ѳтѳклоіс. Бок-
кезас вескыта сулалѳны кык красноармееч.

Сувтчывтѳг кајышлім вылынжыкінѳ, вѳѳѳтѳн гѳгѳртім јашшіксѳ,
кытѳн кујліс Леңіныс да мѳдѳрас петім.

Сја і колтчіс гін оқам Леңіныс, кық сја кујлѳ. ѳні ешѳ ровно
адза сыліс чужѳмсѳ, бытѳѳ кық ловја, токо уѳѳ.

Тѳѳуева

Гөрд армияә лөгөтчө

— Мыҗһи и пондас гулајтһы мијан Өндрејушко? Өтһк вөв да сһја пыр вөр увтһн, өтпһр оз поҗ дофавһны. Петра начкыв көҗ кукаҗоксө да термас һзһны квһсһсө да чужсө. Кыҗ—һнө мөдан зонто колвавһны солдатас? Кыҗ һефел һи колтчһс муһан вотөҗ, а Өндрејушко мијан бергөтө ужалө. Не сһҗ-тај һө көркө лөгөтһлһм тенө солдатас. Быдса төлһс гулајтһн өһлканһезөһн, кыһнымө керлһмө аскерөһм. Ме ог һ төд, көр те-һат јурыт сажавлһс гулајтһкат,—пукалө горыв дорын да вһнәтһлһмөһн горһтө кыҗһамыс дас вога баб.

Пырис Өндреј.—Те, мыҗ баб бөра горыв дорат бөрдан?—Јуалө Өндреј.

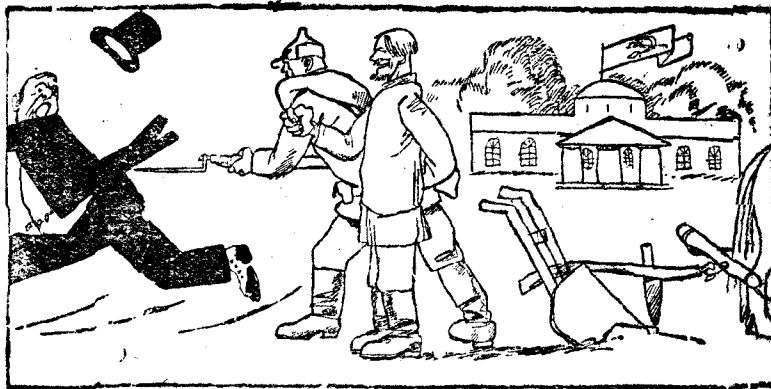
— Ајтө-тај бөра щөкта лөгөтчһны, чожа пондан гортһс петһны, а еч һ лун ешө гулајт.

— дугды, баб, те ета јылһс горһтһны. Те кыҗ кувһны менө колвалан. Шуһн, „гортһс пета.“ Етаҗ, баб, горһтһлһсө оҗжык, көр гортһан герјалөһн һһдылһсө солдатө.

Өһи, баб, ме гортһс ог „пет“, а муһа Гөрд армияә велөтчһны.

Өһи Гөрд армия ыҗыт шкөла, баб. Нөм понда горзыһны, һемһсө һ гулајтһны. Вһтчһс менө, баб, көр гортө берта. Сеҗ те менә адзылан мөд кофөһн.

**Гөрд адмия сулалө ужалһс јөз понда
Гөрд армия бура отсалө тыртһны вһт вога план.
Отсалам јонмөтһны Гөрд армия.**

ГӨРД АРМИЈА

Порок шынын көркө чужис,
 Чужис мијан гөрд герој.
 Емтөм јөз дор сувгны кужис,
 Пессис врагкөт лун і ој.

Мијан армијаыс вына,
 дээрiтө вiль страна.
 Врагөс матө оз лең дынас:
 Вештас, чапкас ылына.

Пессис өтiрыс ужалө:
 Камгө дорз вiль олан,
 А Гөрд армија отсалө,
 Жугдэ—талө неколан.
 Гөрд армееч вон велөтчө:
 Сотгө мывкыд, сотгө сағ...
 Öj! Буржуй! Те ен гiбөтчы,
 Потан кi увтын, кың гағ.

Гөрд звезда геројлөн сотчө,
 Сотчө ачыс, пiңдө вiр,
 Бија плаг бердө вон кутчөм
 Öзстө сiјөн быдса мiр.

Öкскурҗеја гөрд арміјаө

Міјө мөјму ветлім өкскурҗејаөн Перем карө. Ег қолө төдмавтөг, кыз олөны Гөрд арміјаын. Быдөнним мунім казармаө, кытөн олөны краснэармеечез. Міјө вөлім кык дас морт. Панталіс міјанөс өтік красноармееч..

— Кыщөм тіјө лөгытөс, чельәф. Щөкжыка міјан дынө вовлө, га-жөтө міјанөс. Пырім міјө жырјө. Сіннез паскалісө. Куғанас жырсө өи-нөн он суз. Га-ар сулалөны кроваттөз. Быдөс өтщөщыта. Подушкаез, шебрасаннез течөмаө өтмоз, кызі өтік кіјөн.

Мунімө мөдік жырјә. Ета жырјын красноармеечез лөтчөны. Пырім кујімөт жырјө, сетөн гөрд уголок.

Пукалөны красноармеечез пызан гөгәр унаөн. Кыска. ны шап-каіө каттөм гіжөтоқкез.

Кыскіс өтік красноармееч, паскөтіс да шуіс: „менам бу нем.“ Кыскіс мөдік, паскөтіс гіжөтоқ да горөтчіс:

— Көр і кыз шогміс Гөрд арміја.

— Кывзам, вігтав,—горөтчісө өтік өміс красноармееч

— Гөрд арміја організуютчіс 1918 воын певраль төлігын 23 лунө.

Гәрә армия озын вәли Гәрә гвардия. Көр гәгөр миҗан му вылын деб-
тәис буржуя пәләс, тсарскәй генералләс, Гәрә гвардиялә вәли әкыт
ныкәт пәсәны. Гәрә гвардияын дисциплина сулаләс һе әдәдән чорыта.
Сек Гәрә гвардияәс пәртисә Гәрә армияә. Сувтәтисә дисциплина вы-
лына і чорыта.

— Кужис вәставны,—вәталәс пызан сажын пукаләс красноармееч.

— Мыј нја етақ керәны?—ме жуалә.

— Мијә етақ шотчәсамә. Кин мыј жыләс гижәт кыскас, сылә колә
вәставны гижәтыс әәртә,—вәталәс миҗанәс нуәтис.

Ветләтәм гәгөр. Быдлаын нылән порјадәк сувтәтәм. Нәкытән абу
нәкыщәм јог тор.

Ләәтәчәм мунны казармаәс, команфир миҗанәс щәктәс колтчыны
уҗны. Потшутәсә шыдән, кашаән, јукталәсә чајән, водтәтисә миҗанәс
торјән, быдәнлә аслыс кроват.

Асывнас ме оқ четчә. Әежурнәј муно уҗлан жырјәт і рјакәстәс
“подјом!” (четчыны). Быдәс красноармеечез четчәсә і пондәсә шупы-
та пәстаәны. Мисәсә і пәтәсә әтәрә. Сәтчин сувтәсә быдәс стрәјә і сыв-
тән муниәсә асывәа прогулкаә.

Миҗанәс асывнас потшутәсә чајән, чочком һаһән. Сувтәм красно-
армеечез [моз-жә стрәјә і сывтән „Буфонәјләс марш“ муниәсә каз. р-
маәс.

ГЭРД ГЕРОЈЕЗ

Сиботчө ыщкисан кад. Оѳир зуѳжалѳ косаез, лѳсѳтѳ кураннез. Та-
вса гѳд Пешнѳгортн чулѳлѳ быдѳс мѳд-нѳж. Тѳвчас мунисѳ гѳрд-
дез Иѳва јыввезѳ. Локтисѳ чѳчкоммез. Унаѳс вартлисѳ. Мукѳдыс ѳнѳз
гѳд вѳра шурезнас ветлѳтѳ, мукѳдыс вартлѳм бѳрын пырис муѳ.

ѳни бѳра чѳчкоммез пондѳсѳ содны. Кывеѳ гѳрдѳез жмитѳны. Лок-
тис лун, вѳр не чѳчкоммес не гѳрдѳес ез лѳѳ Пешнѳгортн. Му-
нисѳ Кудымкарлан чѳчкоммез. Мѳд лунас Иѳва јылис пемдан дѳрас
локтис гѳрд разведка—жнн ѳ морт гѳгѳр. Командѳр сувтѳтис амбар бокас
кык часовѳј да отрѳаднас пырис шотчѳсны патѳраезѳ. ѳдѳн-ни нѳја
талун мыѳисѳ—чѳчкоммез гѳрѳ вѳтчытѳ. Самковчѳсан талун нѳја ѳѳ
вѳтчѳны, но некыѳ оз вермѳ вѳтны.

Шѳндѳ пѳган дѳрын чѳскыт ѳнѳн уѳѳ ѳеревна. Токо амбар ды-
нын југыта вѳѳтѳны кык морт. Бура нѳја ѳмекајтчѳны оз ја кинкѳ
мытчѳз Кудымкареан. Гиннез бура-жѳ пѳднагѳны, но тѳѳны мыј лоас
кѳр ѳнмѳгсасѳ. Сѳјѳн ѳ этѳк кок вылын четчалѳны, табак ѳукајтѳны
мед-бы не ѳнмѳггыны.

Чѳчкоммез сы лунѳ бертѳмас бѳр Мутовкинчѳѳ. Кинкѳ-ед тѳѳм
чѳчком коласын вескыт туж Уранѳт, Косогѳрѳт, Поповчѳѳт да Пешнѳ-
гортѳ. Шутѳммез куѳа чѳчком апѳтсер иѳ-
дѳтчѳм аслас отрѳадѳн. Асывнас топ локтѳм
Пешнѳгорт вевѳѳрас—Јагас. Сѳк токо ка-
чалѳс часовѳј Јаг куѳас чѳчкоммезлѳг
ветлѳтѳмсѳ.

— Сетны колѳ тѳѳны быдѳнлѳ,—вѳста-
лис ѳтѳк часовѳј да кропкѳс лѳѳс винтовкаѳ.
Кропкѳс лыс мѳдыс.

Сажѳис ѳеревна, сажѳисѳ гѳрд армееччез.
Перыта ѳкѳисѳ асланыс командѳр дынѳ.
Кылѳ команда:

— Взвод, в тсеп!

Петѳсѳ вѳчку сажѳ гѳрдѳез-ыб дѳрѳ. Адѳѳ
командѳр котрагѳм чѳчкомлѳг Јаг куѳас...
Адѳѳ чѳп сѳбѳтчѳм ѳеревна дынѳ... Адѳѳ
нылѳг кыщѳвтѳм вескытлысан да шулгавыв-
сан.

— Гѳкыт лоас песгыны,—аслыс шуѳс
командѳр да сѳтѳс прѳказ:

— По тсепѳ, ѳгѳн!

Шувка-шовка, шувка-шовка лебѳс лыѳѳм.
Пулаез пондѳсѳ нырјавны му...

— Тра-та, та, та... тра-та, та, та—
чѳчком лѳѳс пулемјѳтѳ Пешнѳгорт куѳа.

— Ҷин, ҷин... ҷин-н,— понди мунны пула.

Шувка-шовка, шувка-шовка леҳны гөрд армеечез...

Оз вөрәд местаг .. Оз леҳо вег өтик патрон нија. Кыз лыјасэ, сиз
I тарөвтöны чочкөмөс.

— Ҷин-булк, ҷин-булк... Вачкө пула Инва куза.

— Ҷин-швач, ҷин-швач,— гальесныкө локтө пула, а пулемјот со:

— Тра-та-та-та... Тра-та-та-та... Тэдө командир абу матын гөрд
јорттез... Сетө приказ колны местаез....

Огородеччеөт, карта бөррезөт взвод вешшө бөрлаң .. Öтик гөрд-
армееч бөрын вөтчөны дас морт...

Ловјөн оз сетчө... Буфи стрөјдасө, да оз пондө вермыны не лыјны
не котөртны, сек чэпкөны винтовка... Ачыс командир не өтик дас
чочком-ни лыјс... Кысөө воронко дынөз.

Воронко важын-ни коккезнас жөзө, виччөө ассис јортсө. Пырис
командир, малыштитс чука да перыта висталис:

— Но, дита, петкөт.

Ыжмитис пеллез воронөј да кыз кая угкөтчис аслас другөн.

Öтик туј командирлө да воронколө колтчис—Инва дор виҳезлөт
өөд вөрө...

Оз виҳ воронкоөс өтик јөр. Бабывса кокнитжыка четчөвтө.

Чочкоммез Јагсаң пулемјотөн лыјөны.

— Тра-та-та-та....

Ачыс чочком апитсер вөтчө гөрд герој өөрө... Төдө кин пышшө...
Инва дорөз-ни локтис камандир... Був-бов, був-бов пырис воро-
нөј Левин коботө... Ујө, токо шын петө нырпыссеиг...

Лажмыт берег дорө индө камандир воронкоөс... Оз сја төд сетиг
зыбунсө., Пессө воронко петомнас да коккез вөјөны, сибдөны. Ваөт
Канвиҳөт кайс ујөмөн. Сетөн оқиг коккезнас петис-ни.

Мөдэрас локтисө чочком кырнышшез. Леҳисө залп воронкоө да
гөрд геројө. Пөрис воронко кок жылиг... Мезмисө кииг поводдез гөрд
герөјлэн...

(Лоас ешө оқлаң № ын)

Göрд армиялөн уж

Ак-те диво, кышом рад да визыв талун Митукыс. Рытывбыт-ни жоҗ куҗа жөҗө; воньсліе жуагө өткө-мөдікө. Воньс төн вөліе локтис Гөрд армиясан. Вылас сылөн армейскөй пагкөм, ачыс јон лығина, гөрд рөм чужөм-бана.

— А мыҗнө те кык годнас сетчін керін?—јуалис Митук.

— Те раз вежөртан-жө мыҗкэ, жуаган?—шуис воньс.

А Митук шын-шын серөмчис да горөтчис:

— Кыҗ-жө ог вежөрт, мөдік год-ни-ед велөтча і армияыс јыліе уна-ни, бата, мижө серөитім.

— О-о-о-о! Вон те кыҗ... Бур, бур. Мижө кык годнас, Митук, уна сакөҗсө керім. Луніе-лун 8 часөн велөтчим. Велөтім то мыҗ: кыҗ тыш-касны врагкөт, кыҗ винтовкаіе лығьыны буржыка, кыҗ бомбаезөн да пулемјеттезөн вөдітчыны кыҗ велөтны стројан. Армияыс уна—уна меным содтис вын физкультуразн. Бура мјанөге велөтисө, кін мјан враг. Өні-ед не оҗҗа моз, Митук. Оҗжык бөбтасө јурсө солдатліе. Солдат мунліс војна вылө тышкасны аскөдөм ужалөкөт-жө.

Тсар дырні лыддіеіс врагөн быд морт, көдіја муніс паньт тсар-скөй влаөтлө, сулаліс ужаліе јөз понда. Өні врагыс мјан сја, көдіја олө не аслас ужалөмөн, јуө вірсө ужаліеліе: торговој, кулак, помеш-шік, поп і мөдіккес.

Ужаліе өтүрлө колө өтлаасны быд государствоын, керны өтік сојуз і чапкыны өві-вылын пукаліе буржујөс быд му пагта, кыҗ і мижө чапкимө.

— А колкоззез јыліе бажітөны-жэ сетчін?—Шупыта јуалис Митук. Воньс чепөсөіс-моз да вјеталіс:

— Окте маш, чут—чут ме өіјө ег вунөт. Јона, бата, сы јыліе бажітөны сетчін. Велөтім мижө, мыҗ сетшөм колкоз кыҗ сетөн ужалөны. Быд тулысө уна Гөрд армияіе леҗалөны көҗан кад кежө отсавны колкоззезлө. Гөрд армейечез кужөны вөдітчыны тракторөн.

Быдөма мижө төдмалім вјт вога план мјан государствоіе, кыҗ лебас промышленность і сельскөй коҗајство. Вежөртін?

— Вежөрти, вежөрти,—шуис Митук.

— Удисө—вердисө менө армияас өддөн бура: пыр пөт вөлі. Паг-көмсө новјі то кышөмө—мытчалө вывөіс.—Уәлімө мижө суткіас 8 часөн: рытөн водлім 10 часэ а асывнас 6 часө, көр д не-валнөјыс горөтас; „четчө!“, мижө четчывлім.—дүгдіс бажітны сегза воньс.

Митук пондис мыҗкө гјжны. Тыдалө-ед воньсліе кыввезсө гјжө. Гјжө і аслыс шуб: „ашын-жэ-пө школаас быдөнныслө ета јыліе вјетала.“

— А воньс шын-шын керас өм жыннас да гүгөн җарөитас, җарөитас Митукыс вылө.

1914 ВО

Меным сек вöли öкмыс во. Оз асылөн аж өажмөтис мјанöс і гаж-тöма вiсталис:

— Четчö, мамыс, лонт чожык горсö. Лöбөтчыны-ед, тыдалö, колас, он понды пыкыны,

— Кытчö лöбөтчан, талун мöдiм öвин шöтны. Шöмöс-ед нөмөн суктыны, пiфыс чепөл абу. Вартны колас чожык да ізны,— горöтчи мамö.

Вiзöта аж вылö. Сылөн гiнваез рузöны. Мijö ыш-пaj лоим, повзим.

— Мыj, аж, те он-ja мöд горзыны, кытчö мöдан лöбөтчыны.

Богтiс аж вонокöс, пуксöтiс пiзöс вылас да пондiс бöрдöмөн вiставлыны:

— Лöгыт кiоккез, тijö менам. Ег јешты ме тiјанöс быдтыны, ужалисö пöртны. Од вермö ешö мамнытлö отсавны. Мыj тijö токо од адзылö ажыттöг.

Мамö мöдiс пес горö сујны. Кылис етijö горнiтöм да мөстас песнас кычi кынмiс.

— Приказез быд воротаö лакöмаг талун ојнас. Лебöм војна Мунны лöб ашын.

Пондiс мамö герјавны-горзыны. Колö лсöбтны ажлö öбрас сукар-рез. Нан крiшкi абу. Суслонын варттöм.

Луныс öддөн шондiја вöли. Петi улыч вылö. Гөгөр кылö горзöм. Мiтреј Паша, Илья Васка да Марта-Гемјон кутчiсöмөн лөзчöны улыча шöрöтiс, сылöны колван сыланкыв, агныс лап-лап кодöс.

Лун шöр гөгөр дөревна быдсөн лебiс; кiн горзö, кiн кодувја сылö. Гөнајтöны вöввезэн. Сiз вöли ојöз. Асывнас југдан дорын гортiс петiсö. Öддөн і сöкыт вöли колвавны ажс. Колтчим кујимөн: мамö, ме да вонок кујимöз вылас.

Мјан дөревнаын ноль дас керку. Мунiсö војна вылö öтiк лунö кык дас да кват морт. Војна вылаг вiјисö да öшiсö дас кык морт.

Мунда быдöс мјан му вылiс нөбөтiс Германскöј војнаыс?

Бөрjö школааныт, мыјсан шөгмiс војна і кiн понда пуктiс јур ета мунда öтiр.

Колö-ja ужалиглö војна?

Колхознөй обозез вөр заптанын

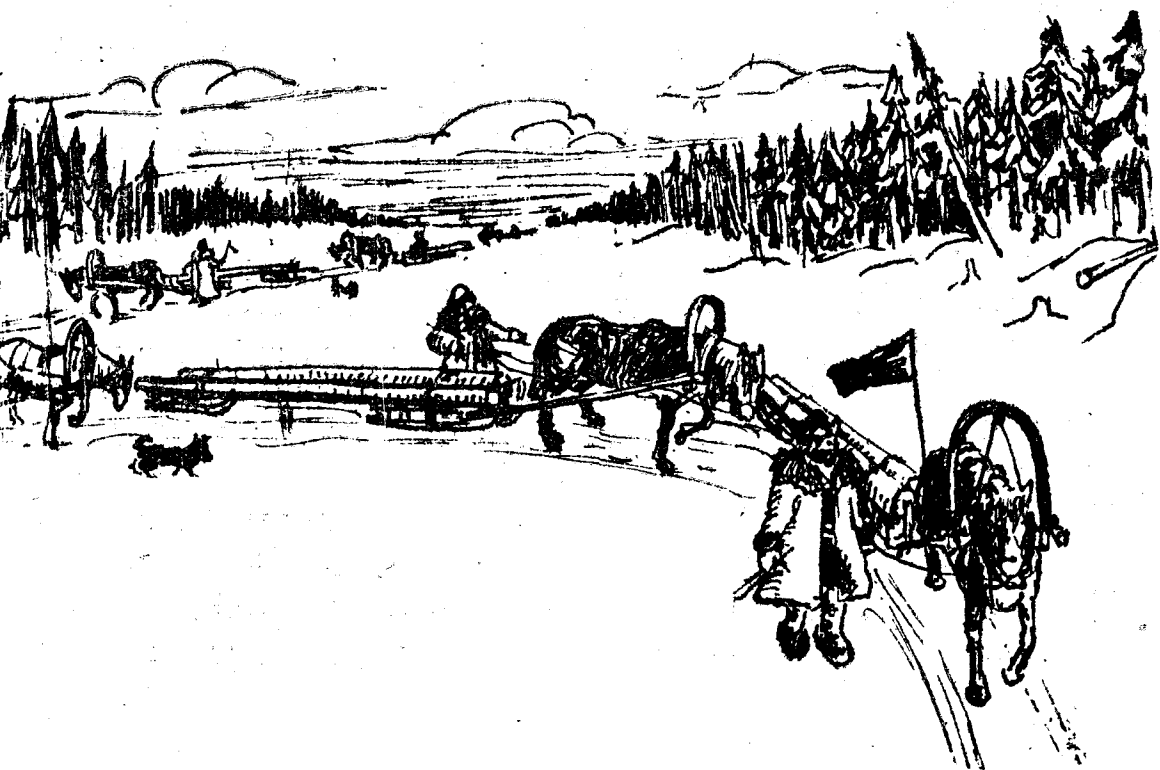
Төн рытнас мијан колхозын вәли собранно. Сулаліс өтік вопрсс: ударнөја ужаләм жыліг вәр увтын Колхозлөн председател віоталіс мыј сетщөм вөр заптан кад, уна-ја колә мијан Союзлө вөр, мед ез колтчы тыртөг кујімөт годлән план віт вога план сәрти. Пуктісө постановленно---ләсәтны гәрд обоз.

Талун асылән оқ петіс обоз нол дас вәлән. Быщәм жә віцәтны етіја обозлә: кық әтік кіјән додфәләм, мегыррез быд вөвлән этсувда, доддөз кық натофил керәм. Мунә обоз сәрсән-бәрсән, әта-мөд сәріс оз колтчы.

Ашын бригада пионеррезлән мунә феревнаәт проверітны, быддс-ја әтласа көчәјствоез мунісә вәрә ужавны.

Тіјән школаын ем-жә пионерскәј бригадаыс?

А кыщәм уж сіја нубтә өтөр коласын вөр заптан кад жыліө?

ПЕТА УДАРҢИК

— Маму, талун мијан жырыс гижәис ударҥикә. Өни ме ударҥик.

— Кыщәм бәра урарҥик? Кинәс мәдан вартлыны? Една јештә пызан сувда быдмыны, а быд берса бердә кутчат.

— Маму, ударҥикыс-ед һе вартләм.

— Мыј-нә сја һе вартләм-да? Велөтчат, а одә вежәртә энәз роч кывсә. Ударҥик лоә вартны кинләкә.

— Былҥис, маму, вартны, токо вартны һе кинлөкө а вартны дыш куза, үмәла велөтчәм куза, лун нез коҗаләм куза, школаын бөбалөм куза. Мијө ударҥикә гижәимә, мәдам әти годән велөтны кык год мымда.

Ешә, маму, мијө Шоржыліс школакөт гижим договор вермасны көда көдијә оқалас тулысөз велөтны кык вога понда велөтөм. Өни, маму, те менө Ваңкакөт вөдәитчыны ен коҗавлы. Лун школаө ог вовлы, мөдик сөріс колтча. Ударҥикәис емекө пөра. Кутчыны өни колас кыкнан кижөн велөтчыны.

— Вон кыщөм тижан ударҥиккез, те сиз-бы і висталин... Абу етија умәл.

Вөснҗ кәккәз төлөн

Басок талун луныс. Көзүткөф. Мича, абу өтік кымброк. Лымыс коң увтын кокнита муркөтышлө. Пуес куржавадн лебтисөмас. Шыныс керкуез вевдэрас вевкыта, стобјән кәјө.

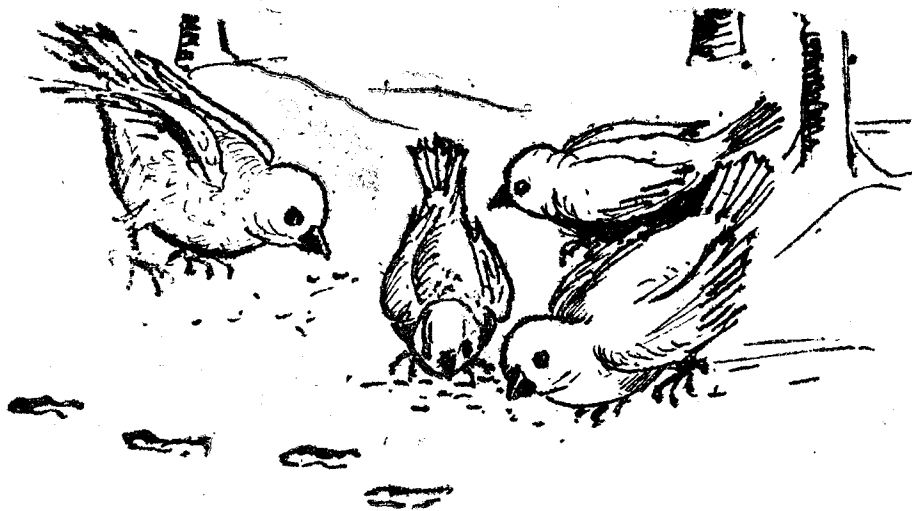
Быдәнним мијә жыргөс челадыс велөтисыскөт ләгөтчим мунны вөрө. Төн уроккәз вылын, лыддым кәјез јыліз. Вөрүн вәдөтам кың олоны кәјез төвнас, мыј гојоны.

Петім токо посадиө, мунам туж куә Олош да Грisha пондисө горөтлыны:

— Кывзө, кывзө!

Мијә повчим, мыј сетщөм лоис. Сувтим. Кылам негора, өткөф шучәналөм: „Җу, Җу!“ Вәдөтам, роң пукалоны көззез вылын жоңнез.

дыр мијө ны јылігө бәјитим. Ајпөв жоңнезлән моросокыс да кынөмөкыс басөк—гөрө. Јур вевдэрас шапкаок. Бәжыс да бордөз сәдәжә. Инпәлөссезлөн моросыс руд.

Жоңнез оз термасө і оз полә. Нија кың комоккәз вөрөтчытөг пукаләны да кокалышлөны кың голыезсө. Кың голыезса нија төвнас гојоны ешә пещәр көзыс, пон јагәд, понуль јагөд і уна мөдикә.

Вөрөң нүжаліс ыжыт туж. Туж дөрәт вәлісө назома муез. Нафом грудаез дынөт уна лебалисә воробејәга ыжытжык кәјез. Нија гәрјигисө іқасас, кошшисө аслыныс гојны. Кәр мијө локтим ны дынө матөжык, нија лебзисө да оқлаң бөра пуқгисө. Ена вөлісө көрым кәјез. Моросыс, кынөмыс, журыс нылөн веж пемыт сероккәзөн. Нија етаң і пыр кошшөны гојансө. Пөчө нијө адзыны оградаө, гуна выліө. Кытөн іқас, көрым сетөн і нија.

Жын час бэрын ме сібөтчим вөр дөрб. Талун сija—басдыкыса басэк. Женж сузлаис пожуммез вылына лебгэмаг јуррез. Лысыс нылөн куржаванас чочкоммөм. Пөриг гыриг көззез нужэтгэмаг өта мөдлө ыжыт чорыт киез. А киез выланыс басөка өшдөтчөма лымыс да лажмыта нija һоқыртөма. Вөр коласас торјөн пырэмаг душмэд кычок. Нылэн гэд, вэснөтік куш улоккез быддөс чочкоммөмаг. Етаган нija тэтчэны, кыз бытте стекланнэјэг. Шы абу вэрас, оз кылө і кай ылыммез.

Мijэ жагвыв мунам туюк вылөт. I вот кылам ыліган һе бура кылэны гора вэснөтік шыез. Перво локтөны ыліган. Сыбөрын матэжык і матэжык мјанланэ жагвыв, пу вылган пу вылэ, ув вылган ув вылэ лебчэны кайез.

Медперво сін оэ уэ нылэн чожа лебалэм да бергалэм пуез гэгэр. Нija этлаын лебавтэн тыртэны вэрсэ ылэмөн. Кэда шутнэвтэ, кэда члэстэ, кэда чавкнөтэ, кэда шовкнөтэ—і сја шогмэ вэрын гажа.

— Кыщэм сетщэм кайез,—шуам быдэнным аслыным. Сija вэлэмаг пістэггез. Пістэггез һезткөдэг. Нija учэтжыкэз воробејза, нылэн синаыс сера. Мукэдлэн јур выланыс гэд шапкаок, а мукэдлэн бэра моросанас кынэмок вылэттөс мунэ гэд вөчок. Бэжжез өтіккөзлэн куээ, а мэдиккөзлэн женытэ. Нija олэны этлаын. Уна оэ лебалэ, а токо пу вылган матөжык пу вылэ. Пу вылын дак быд-һож чылэны. Вон өтік кыз ув вылын эштөтчөм уван јурнас, мэдик кутчөсөм бокнас да эштөтөм куз бэжсө, кујимэт бэрнас уванэ керсөм.

Пістэггез өтік бөрсан мэдик лебчөсө озлан пуез вылө.

— Вөзэтэ-жэ, вөзэтэ! Кін сija сетщэмыс, кін?—јуалэ учөтік Наста

— Кытэн, кытэн, Наста?—Тэдсагө бэб Олош.

— А вон тај! Он раз адзы?—шуэ Наста.

— А вон кытэн. Кыр тај,—вөстэлэ Олэш.

Ыжыт сера кыр улэ-вылэ ветліс пу куза. Ылэ тыдаліс сылэн гөрд кымэс да ыжыт ныр, кэда пу бердас пыр торскөтис: „Тор да тор-р-р-р“. Етаз сija кошшис пугис гаггезсэ да ныліс колтөз. Тэвнас кырыс унажык сојэ пожум кэдыс. Гагыс оз тырмы. Мijэ лөктим сыдынэ матөжык. Сija бура горөтис: „чш, чш“ да лебчөс. Мijэ вөзөтөм, кыз сija сојэм пожум голі. Лым вылас уна вөлі кышјэм-һи голісө. Сija голісө вajas, пуктас керэм гөпө пуас да сетөн і пондө сija кышјыны, сојны көзыссө.

Көр мijө һөджалімө кырсө, сы пораө лебчөмаг быддөс кайез да дүгдөмаг кывны нылөн ылыммес. Бөра вөрын ез ло һекыщөм шы. Ета сја і ем. Кайез лебалөны өтлаын. Мунасө нырөн і абу өтік. Бөра шы абу вөрын мөдик кайезөз.

Лөсөтчим-һи леачыны гөртө. Пондөсө кынмыны кі і кок. Бөра кыз кылам озагөм шыез: „К-жі, к-жі.“ Вөр вөвдөрөттөс лебчөсө шупыта дас гөгөр кенжаккөз. Пукгөсө кызгөз вылө, дүгдөсө кеггыны. Мijө котөртөмө матөжык, мед вөдөтны нija быщөмика. Токо кажалөсө мјанөс, вөрдыштөсө лебчөсө.

Озлан өшө адзылімө кайварышөс. Сija вөрсанас үкөтчөс да леб-

чыс пістоггезлаңэ. Гõныс сьлõн гера, бõжыс куҗ. Сїа учõтжык ракаоа, но õдõн вына, соїõ уна быд коҗ кај. Керõ уна вред. Варышшезõс тужõ вїны тõв і гожум).

Бõр туж куҗа ег думајтõ адҗывны не кыщõм кај. Термаõм гортõ. Локтїм-нї посад дынõ. Огоредеччез дынын лебалõны уна, уна учїтїк кајоккез. õктõны шышыбаррез выліз мыјкõ. Локтїм матõжык, нїа чожа лебҗїсõ. Ена вõлісõ җулыммез. Тõвнас җулыммез сїҗ і грудаезõн олоны, кошшõны соҗансõ туруннез коласїе.

Локтїм посадõ, адҗам л õ м п у е з ы н тыр пукалоны кајез. јур выланыс рудõс гырїз шапкәез. „Ур-ур“ нїа керлоны да мыјкõ пертõны лõмпу уввезсõ.

— Кїннез ена кајез?—јуалам велõтїглю.

— Ур кајез, чельаҗ,—шуõ велõтїе.

Коккез чепәлтїсõ кынмїсõ. Ег пондõ сезға мїјõ жуаоны, котõртїмõ шко таõ.

Школа дынас мїжанõс панталїс каша. Кышкõмõн сїа лебҗїс заплот вылõ да пондїс õт-мõдõрõ пїнласны. Гожумõн кашаõс матын керку гõгәр он адҗыв.

Ета ветлõмыс вõрас õдõн уна мїжанлõ сетїс. Туж куҗас велõтїгыс уна мїжанлõ ешõ вїзталїс, кыщõм бур керõны мїжанлõ кајез.

Ена кајезїе умõль кајõ пунктõны токо кајварышõс. Уна сїа вайõtõ вред. Мукõд кајез быдõс медбур јорттез мортлõн. Нїа чїнтõны быд коҗ гагсõ унаысға уна. Сетщõм кајез, кыҗ: жоң, кеңжак, уркај, кõрым кај, кыҗ бы ровно оз вайõtõ некыщõм бур, но ета не сїҗ. Гожумõн, кõр кајез керõны поззез да быдтõны пїжаннез, нїа сы пора сојõны лыдҗытõг бы коҗ гагсә. Тõвнас нїа сојõны быд турун да пу кõҗõссез, мыõн чїнтõны õтõрлїе унажык чукõртõмсõ, кõда вес сїгмõ. Етõн сїҗ-жо умõльсõ нем оз керõ.

Вердö кайезöс

Кэзыт тэлиг. Сэзыт овны кайезлэ. Кулэны нija соезэн, сурссезэн. Жмитэ, чорзэтэ учитик кайоккезэс тэвга кэзытыс. Оз вермэ' нija сыкöt нэм керны. Сетчэ-жэ ешэ абу сояныс, колэ сija быдлаэт кошшыны.

Уна вермэ морт кокнötны сэзыт олан кайезлиг. Быдэн вермас керны пэввезиг сожан кайез понда да эшэтны сija ас эшын увтэ, пу бердэ, пуктыны коромiна вылэ

Сожанас кайезлэ тужэ пуктыны нан, каша, шогди, пуэм картозкii уна мэдикэ. Öд-фэн бура кайез сояны пыш да лон кэзыс. Тiжан дынэ пондасö вовлыны гэгэитны уна быд коф кайез. Сыласэ 'тижан понда басэк п'омаез да ошкасэ тiжанэс вердэм понда.

Мiжан ешэ фэддезным, кэдна бура ра-фэйтлiсэ кайезöс, керлэмаг кайезлö сожан-нез. Нija грудитлэмаг мысокэн уна лым. Сija кiглэмаг кэрым ваэн (заваритасэ кэ-рымсэ да сijaн) не то кiскавлэмаг пэjмэн. Етэ керлэмаг сijaн, мед тыдалiс кайезлэ ылэжык. Кэр ета нылэн вердан'тырас'лымэн, сija чышкывлiсэ. Вевдэрас виçлисэ быд [тор сожан. Уна етцэм вердан инэ вовлывлiсэ

кайез гэгэитны.

Челад-каj кыjсез уна керны умэлсэ. Тэвбытэн нija вижэны кай-езсэ лыдфытэг. Мыжэн токо оз-ед кыjэ: вэчнас, налккезнас, пэчиннас, пекланас, он i вермы лыдфыны быдэс. Цыг кайыс тусок понда оуыш-тэ асöс жүрсэ быдлаö. Шедэ кокэн, бордэн, бэжэн, жүрэн. доjдэм бэр-ган кыjез чожа кулэны к'зыт вылын.

Быд челадлэ колэ песöныны кай кыjсезекэт. Оз ков лэңны шы-кэтны мiжанлиг мед бур ылиг jорттезсэ.

Быдэнныт керэ гортаныт, школааныт кай верданнез. Етаç тijö оетат овны уна быд коф кайлэ.

Морозко

Бедьдөн зурлыкаё,
Лездө кёзыт ру,
Быддөнкөт тышкаё,
Өктө шоныт ру.

Лурей логдөн лездөм,
Муёз тошыс пыр,
Зульез гөгөр өшлөм.
Четверт куға ныр.

Локтас керку оздө,
Бедьнас сөтас клош.
Мувлөт эчыс кыскө
Лым-коф чочком тош.

Кытчө бедьнас сөтас,—
Сетчө лоас шель.
Кытө тошсө кыскас—
Сетчө оз коль жель.

Кёзыт русө лезас
Катъас пуждөн кер,
Өшыннез өерөтас—
Мыј њекин оз кер.

Сылиө быддөн полдө:
Морт і өакдөј эвир,
І кыз шедан-колдө
Зебны пасө ныр.

Куз пеллөн гулајтөм

1.

Щын кәзыт миҗа төвса оҗ. Јенөжын (небоын) чочком блјн-төліе паскалөм
Босны бы кузжык коколүшва да кљувышны сјјө татчә.. Оҗҗеј, кые вајан!..
Он-на ед сүз!..

Југөрыс тәліслөн щын-пыр сунисөн-сунисөн шоҗасө, виҗасө, пуез вылө киссө.

Пуез вөрын кыз шуктаөн (лымөн) шаласөмас. дун сулалөны, ув не јыв
оз вөрзы. Учөны.

Шувка-шовка кытөнкө клошөтә лыјсө мороз. Вола сылө төвса оҗө гулајтны,
поткөтлыны пуез.

2.

Оҗҗеј, кыщөм кәзыт!. Чемад, шоныт полағ сөрдјс едө і ныр мытчө—швач
члдат шучкөп.

Но-но, а кјн-нө пуез увтын мельнїтїс, да абу? Вон бөра. Но те мокас—
көч вөлөма. Вот-ед пасыс сылөн шоныт да кәзытыс нем тужө. Ак те, мылҗа
сїн, куз пел, луннас полан-да, ојнас-жө петан пїпүтө јїрны. А луннас нағтө
узїн кытөнкө нораын лымјын. Но чөв ужө, шедан!.. Көјїн то туж кузат кошшө тенө.

Оҗ кыщөм көјїныс ноштөм. Сїннес пемытјнас зїк кыз өгралан шоммез. Гөныс
сувтөм, бөжыс вог, куз чуксө остөма, лөчыт пїннес гер, ералө-ералө. Ассө вїц
кыскөм, тыдалө важын-нї некїн абу кынөмас сурлөм.

То көјїн көч дынын-нї.

— Но чөв ужө, думажтө, шедан меным куз пел. Тырмас көт өтїк кїшва
пон тупкыны. Ерр!..

Көч ералөмсө көјїнлїс кылыштїс да зар керїс—бөрас көјїн. Свїс көч бокө.
Пөмалө вөр увтөт. Көјїн бөрсанас. Көчөс вөтө, көчлө некытчө воштїены—свїс
бөра бокө да мыр бокө жөв керсїс.

Көјїн зар керїс, көч абу. Токо мыр сулалө да мыр бокө стола пуксөдгөм төлөн.

Мыј керны, кыс кошшыны көчөс? Көјїн вїш-вїш нырнас керїс көч дук ем,
а ачыс абу.

— Пышшіс,—дүмајтө көјін,—ылө он пышшы.—

Ернітіс піннезнас да ускөтчіс оқлан.

А көч сы воста бәріс коккезнас шлап керіс да лыжыштјс мөдөрланә. Сым-
да көјін сійө і кутіс.

Мыј зөбіс көчәс көјін шоҗа?

3.

Лыжө көч бөра піпу жірны. Петіс вөр дөрө. Пукыштіс, пельезөн печкө, кывзісө.
Друг бокас кінкө неылын лымјын курпарасө. Көч жөв керсіс—абу полан шы.
Окота лоіс көчлө віқөтышны, кін мыј лымјын керө. Локтіс шы вылө. Лым-
јын вөлөма тар. Тар путратчө, борддезнас шевкөс, а лебтісены лымјіс оз вермы.
—Но те готсан зоб, мыј теныт лоіс? дүмајтө көч.

Віқөтө быщөмжыка—тар гола бердын чочкөм щакыль өшалө. Көч сіз места-
ас і кывміс. Чочкөм щакылыс чужмөр вөлөма.

— То-ед таріңөј, он і төд көр кытөн ловтө пуктан,—бөрдыштіс тар пон-
да көч.—Абу жө колөма теныт, коңөрлө, ој кежө јенөвтчыны лымјө. Пукалін
бы кыз вылат, нем ен төд, да-ед мөдөрсан-кө шуны, ен-жө дүмајт ета мунда-
сө. Лымјат-ед көзыт шоҗа-жө кундісін.

Кытчөз көч етаз төждісис, прічітајтіс. чужмөр тарліс вірсө быдөс јуіс.
дүгдјс тар путратчыны, тарласө пласеу аслас лымја позын.

А чужмөр өмдорресө кылокнас нулыштіс да көч вылө, паныт. Көч шардө-
мөн четчөвтіс сетіс, пышшіс вөрө.

Ағте (спасібо) шу куч пель-ен сур чужмөр пін увтө.

Вес чужмөр нем вылө віқөтны эвір, піннес сымөн лөчытөс. Сурін-кө су-
рін—чөскыта-бы ед сола вірнат јукталін-да.

4.

Гөнітіс, гөнітіс көч садтөг оқлан пүез көласөт—мызіс. Пуксіс, пукалө
кывзісө. Адзө дынөттас шыр тұғөтө котөртө.

— Но шырліс мыј-ні полан,—дүмајтө көч. друг кысанкө вуҗја коласіс
чөпөссіс учкис. Чочком падежыс чужмөр көд-жө, токо невна үчөтжык.

Вөтјс учкјс шырөс да вескыта сіві зјрөтјс і кватітјс. Ез јецты шыр піквјтны, учкјс піньез увтын ловсө пуктјс.

Шардјс бөра сөлөм көчлөн. Кытчө-бы ен котөрт—быдлаын война. Быдлаын рынаыс, вывтөмсө пөдтө, сојэ.

Төждјсэм бостјс көчөс.

— А мыј, шуэ, мјјан кодлә керны, кытчө воштјсны. Усас кытөнкө етај-жө төдтөг лов.

Гөнітө кэч ена думаезөн, оқлан пышшө, мед нө адзыны нө кывны сојэм вјјэм-јыліс.

Адқө оқас: лыскыр вылэ стола пуксөтөм. Стола шөрын мыјкө веж вјқө. Кайс көч стола вылө, мед мөдөрланас вужны. Локтјс вежөтөминас, друг коккес мезмјсө да ук стола пыщкө вөјіс.

Пемыт, гуын-код. Өгілаө шардөм көч чуткјсас—стена, мөділаө чуткјсас—стена—гөгөр стена.

— Но—думајтө,—вөліс тај клапчаас шеді.

Јапкјсјс гу пелөсө, вјқөтө гөгөр, оз вермы вежөртны кытөн мыј ем. Гуын шоныт, кокувтын небыт ншц. Өгі пелөсө чөскыт вуждез чукралөма.

— Непрјменно ета кјнлөнкө горт,—думајтэ көч,—токо мыла-нө некјн абу, да і ветлан ыбөс некытөн оз тыдав. Ме тај лымјө мүкэд кадө гуаслывла-жө, да ог зјгөз тупјас, со-ні кола ыбөс.

Ак-те, а вуждес кыщөм чөскытөс кујләны. Көчлән дулыс петө, пешлыштө-бы нјјө. Важын-ні сја етцөм вуждезсэ ез адзыв да төвнас кыз нјјө лым увтјс вајан. Нјјэ-ед арнас кјнкө аслыс төв кежө заптөм.

Гудјыштјс лапанас кэч мед чөскыт вуј, мөдіс эмас босны, кық мөдөрас сы вестын кјнкэ чөв ыжыт сөд бут-бат бокліс бок вылө бергөтјс.

— Ој бедә, ош-тај,—чарбјјөн муныштјс кэч јурын дума.

Зјкөз бөра јөјміс, оз төд мыј керны. Четчөвтјс-бы бөр остаас, кыті гуас буждјс, ез суз да ош вылө бөр тіпкјсјс. Ош рјакөстјс лөгөн. Көчлөн садыс бырјс. Гердә, јөктэ этј местаын, оз пісты нем керны.

Медбөрын кјнкө сјјэ, кық бөрсанас тојыштјс. Четчөвтјс кэч ош спна вылэ да сы вывсан остаэ. Вөлісвен петјс. А ош сјз гуын уэтән і коліс.

Пөлалэ кэч бөра сәдтэг оқлан.

— Но, шуэ, уна береа стрессэ адзывл, а ета мымдаыс ез вөвлы.

Повзотчан керку

ОРСИГГЕЗ

Гтепу Миковок
Лысу Герга
Марюк Олош
Насту Чуд (рожа лөөтчөм)

Мөдөтчөм чельдфез јенөн, кулпјјанөн, сүгөдкүөн

1 МЫТЧАГОМ

ГТЕПУ (Өтнас) Кызкө һекін ешө абу. Чожа наһтө локтасө чельд да естөн орсан керкуас пондасө қимласны. Ме ета кадө і повзөта. Сек оз пондө пыравны татчө. Тоту Улу пыр бөрдө аслас керку понда. То ета орсан керкуыс (мытчалө чуннас) ед сьлөн вөлі, да мырдрдсө. Страг жалејтө асгис керкусө. Меным і шуө: „Гтепу, те, кага, јонжыка повзөт нјјө, меһ һекэр сөгга сетчө ез пондө пырны. Ме теныт чөскыт канпеткаез сы понда сета.“ Ме і чайта-мыла һе повзөтны? Повзөта! Ета керку јылге уна-ед бајитөны: сетөн-пө чуд оло, ојјезнас жој кузас өтмөдөрө ветлөтс да быд-һож чарлалө.

(Лзөөтө суррез і пагтагө) Ка-ка-ка! Сіз! Бура повзөта чельдөс. Аг мытчалэны кок пјатаезнысө. А канпеткаез лоасө. Тоту Улу заптис-һи наһтө (Һожжагө черкалаө) Басөк обороникаыс (Кывзигө) Ык-сөһи-һи! Чельдыс-һи локтөны. Қимласны пондасө орсан керкуаныс. Қебсига пыдынжыка (қебсигө термагөмөн)

2 МЫТЧАГОМ

(Котөрөн пырөһи Миковок, Лысу, Марюк россезөн, боннезөн) МАРИОК. Чельд, қимласам чојжық да сөстөмжыка. Чожа эгасө быдэс чельдыс.

МИКОВОК. (Четчалэ росөн) Тр-пр-р р, локтім...

МАРИОК. Вај татчө ростө. Локтін ужавны, так ужав, а ен ышты.

ЛЫСУ. (Гөгөр һожжалө) Кыщөм гаштөм татөн: һат, сгемөм дук гөгөр.

МИКОВОК. Но так мыј? Öһи-ед ета керкуыс мјјан лоас.

НАСТУ. Талун сочельһиқ, Улу баб вичкуө мунас...

МАРИОК. А мјјэ орсан керкуө (клубө)

ЛЫСУ. Грек-ед... Јеныс мыјөнкэ-да адзас.

МИКОВОК. Јен, јен, кытөн те? Мыла ме тенө ог адзы? Ау!

МАРИОК. Талун јенэс, чудэс і вөр дадаөс адзылам.

Лысу. Меным, чельд, өддөн гаштөм ета керкуын. Повзөтчө-пө ед: чудыс-пө ветлөтө тат чочком пагкөма, сурреза,

НАСТУ. Кін теныт вјөталіс?

ЛЫСУ. Тот Улу?

НАСТУ. Улуу?.. Сіја бэбэтчө. Сіја ега рытэ-бы вот оз лез татэн орсны. Сіжөн і повзётлө чудөн.

ЛЫСУ. Стэпу адзылэм-жө.

НАСТУ. Стэпу?... да сіја-ед племеньніча Улуыслөн.

МАРИОК. Мунамө, челаф. Öddэн-ед мыјкэ гажтэм,

МИКОВОК. Ме, ме һеқышэм повзётэмгс ог пов. (кајэ жек вылө і горөтлэ).

Повзэтчөгез, повзэтчөгез: јен, чуд, вөр фад петэ быдэнныт татчэ. (Ыбэс сајган жаглыв петө Стэпу, ачыс куш чочком, сурреза, кинас легэтэ челафлэ. Быдөнныс повзисэ).

ЛЫСУ. Ој, ој, ој, ој, ој, ој, маму, маму!..

МИКОВОК. Ој,-ој... Мыј етщөмыс?

МАРИОК. Петө, петө татгс! Ој, ој, јој!

(Ыбөс оғсө, стсена вылө котөртөны маскарујтчөм челафдөз)

БЕРГА. Мыјгс-нө тіјэ повзит?

ЛЫСУ. Пышшам, пышшам, чуд вон угөлас!

БЕРГА. Быліс чуд? Ка-ка-ка! Кытөн-нө, кытөн сіја?

МИКОВОК. Шкап сајас зөбгөгс.

БЕРГА. Ноқө, чуд, лок татчө, пыр маскарујтчөммез коласө (кыскө Стэпуэс кіөтгс, чочком вевтөссө павтыртө). Стэпу!. Вон-тај кін вөлөма!..

МАРИОК. Візөт-жө мыј аркмс.

ЛЫСУ. Нем і һем, бата, ог вежөрт.

МИКОВОК Стэпу, те ен-ја маскарујтчы? Візөтө, візөтө, кыз Стэпуыс мөдөтчөм. Кытгс-ед і адзэм аслыс мөдэтчан?

БЕРГА. Тоткаыс-тај сетөм (Міковлө) А те і повзін-һы! (Зонкаез кутисө Стэпуөс і котөртисө нывкаез дынө).

НАСТУ. (Стэпулаһ бергөтчө) Мыј повзөтін мјјанөс? Лякөө ныр те, лякөө ныр!..

СТЭПУ. Сурі, бата.

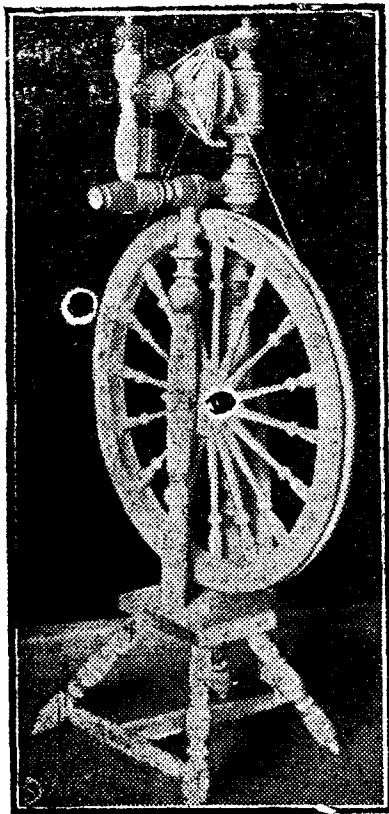
ОЛШ. (Пагтаөм јенэн) Ме дук... дук!. Лысу, те адқан менэ?

ЛЫСУ. (Макајтө клезнас) Мун, те мун, ен лакас... Ме, челаф, кыз повзі. Кулөм һе вовја вэлі.

НАСТУ. Нө те повзін, а Стэпу повзис, мјјө-ед сіјэ кутім.

ЧУД. (Маскарујтчөм) Ме куртчаа, ме лукага (Лукалө Стэпуөс) Тозка һарагам мекөт! Но кутчөгам! (Сералөны, четчалөны, гажөтчөны).

Печкіс

Төвга лун женыт. Оз јешты југдыны, рытга пемыт локтө. Төвга рыттез кузгө, уна поџо печкыны кін оз дышөтчы. Аннушлөн мам быд рыт шырџо печкө. Лун мөд чулалас, бөра ректан аркмас.

Өтік рытө Аннушлөн мам пукоіс печкыны. Анну вөлі полаџын. Віџөтө полаџ јур вылөт мамліс печкөм і думајтс, кыз бы сылө велөтчыны печкыны, мамыслө отсавны пондыны.

Гужа-важа, кішінік-кашінік летчіс полаџіс, котөртіс мам дынө і шуө:

Менө, маму, велөт печкыны. Көр ме, маму, велала, сек тенө печкан бердіс мезда.

Мам пукоіс Аннушөс печкан вылө і пондіс велөтны печкыны, ачыс ғылөмөн шувлө:

— Муса тор те менам, печкіс, ај-мамлө јөрнөс керіс.

Мөдік лунө Анну ветліс віџөтны, кыз печкөны колкоз прјалкадн. Анну бышөма њожжаліс,

котөртіс гортас да вісталө мамыслө:

— Маму, колкозлөн печканыс мөдкоџ. Сетөн шөртыс чожа да волькыта аркмө. Мунам сетчін печкыны.

КЫЩӨМ МІЈАН МУЫС

— Не сіз-тај, бабу, вөлөма. Те меным віставлін, муыслөн-пө ем дор, кыз полаџлөн-жө. Мунан, мунан і локтан му дорөџ. Сетөн ва пыдөстөм і пон он аџы.

Міјанлө школаын талун віталісө не сіџ. Муыс гөгрөса, кыз гортны. Абу сылөн њеқышөм дор.

Кыз мунан пыр вескыта асывлањө, гортө бөр локтан рытланган. Оні, бабу, лебалөны аөропланнез вылын. Вермөны лебџыны өтік часөн соза унажык кілометр. Аөропланлө оз төтчы ва, ње вөр. Туј сылө оз ков му вылөт. Лебџө, кыз кај. Чожа, бабу, пондам міјө велөтны ыжыт-ја муыс, уна-ја му вевдөрын ва.

Јыез коласын

Кујим даc кујим во чулаліc, кыз ӱтiк ыжыта велӱтӱм морт Андре лебӱc воздушнӱ шар вылын ојлас. Ојлас ем ӱдӱдӱн ыжыт остров, шусӱ Шпитсберген. Вот етiја островгаң і лебӱc Андре воздушнӱ шар вылын. Сiја кадӱ ешӱ воздушнӱ шаррезлӱн ез вӱлӱ борддез, ез вӱв бӱрас і руль, кӱдiјӱн тужӱ вескӱтлыны, кытчӱ теныт колӱ. Воздушнӱ шаррез сек лебалiсӱ тӱв ӱылӱт. Ыжыт велӱтчӱм морт Андре пуктiс аслыс план: лебӱыны ојлас, гӱгӱртны ојвадорсӱ муыслисӱ і петны Америкаӱ. Андре аслас јорттезкӱт богтiс сӱрас сојан јуан, оружије і пошта новјӱтiс дудiез. Сек ешӱ ез вӱв радио. Ез вермӱ ылiгаң горӱитны, кыз ӱнi. ыжыта велӱтчiс морттез пондiсӱ вiтчiсӱны јуӱр Андрегаң, кыз сiја лебӱӱ. Ӑтiк дудi вайiс гiжӱг: „Абу ӱем умӱлыс, лебӱам асывланас шупыта. Андре.“ Сесга ӱе кыщӱм јуӱр ез вӱвлы. Воздушнӱ шар ӱшiс. Лӱг јыезыс ојлас ӱылыштiсӱ шарсӱ ӱтлаын Андреыскӱт Јорттезнас.

Вiлiс лебӱӱны ојлас

Тӱлiс мајлын 1928 воӱ мӱдiк морттез лебӱiсӱ ојлаң. Бӱра жӱ сiја остров вылiгаң. Ӑнi лебӱiсӱ ӱе воздушнӱ шар вылын, а ӱiрiжабл вылын. ӱiрiжаблӱлӱн вӱлi ӱим „Италија.“

ӱiрiжабл „Италија“ лебӱiс ӱе тӱв ӱылат. А сы вылын ужалисӱ вына машинаез. Ена машинаез вермiсӱ вашӱтны ӱiрiжаблсӱ со (100) километрӱн ӱтiк часӱ. Италијалӱн вӱлi руль, кӱдiја вермiс вескӱтлыны кытчӱ колӱ: тӱв ӱылат і тӱв паныт. Пошта новјӱтiс дудiез ӱiрiжабл-вӱлӱ ез колӱ. Ӑнi ем радио, кӱда ӱӱрти тужӱ ылiгаң вiставны, мыј керсӱ.

Уна сурс (1000) километр лебӱiс ӱiрiжабл Италија. Радио ӱӱрти тӱдiсӱ, кытӱн сiја лебӱӱ.

Радио дугдiс јуӱррез iндавны. Уна велӱтчiс морттез повӱсӱ, мыј-кӱ-пӱ умӱль шогмiс ӱiрiжабл вылын.

Кыкјамыс лун бӱрти локтiс радио ӱӱрти јуӱр. ӱiрiжабл усӱма јыез вӱлӱ. Гiҕим морт вiјсӱмаг Ӑкмыс колӱмаг ловјӱн. Сурсмаг уоны кыван ыжыт јы пас вӱлӱ.

Мiјан советскӱј паракод „Крагiн“ мунiс кошшiсӱны. Бытса тӱлiс јыез коласӱт ујалис паракод „Крагiн“ і радио ӱӱрти адӱiс јы пассаез вӱлiс морттесӱ, кӱдiја колтчисӱ ловјӱн ӱiрiжабл „Италија“ вылас.

Кытөн Андре, көдија важын-ны лебзис?

Ыжыта велөтчиэ морт Горн чулалөм гожумö тбмалөм öтик остров ојлиэ, сiјö шуоны Жајлс.

Не ылын берег дорғанас Горн адқома јы пас увтиэ кујим кулөм морт. Гижөттез сөрти төдөмөэ енијö кулөммесö. Нија вөлөмөэ Андре кык јорткөт. Чулалис куим дас кујим во (33), вөлиэ адқисö Андреöс.

Тэдö мыла нија сыдырна ез сiмө?

Тijö кытчö лэгэтчат локтан гожумö мунны öкскурөiјадн?

Кыщөм ваез емөг тiјан гөгөрын?

Radio

Ылын мијö олам городдесан. Тујјез умөлөс. Газеттез да журналлөз лыдам јеща да i вайоны нијö öддөн дыра. Сiз i олам, нем ог төдö, мыј керсö му вылас. Көр будi мыј каша бөж вылас вajas да асланым деревнајс почтаыс (iнказез, стариккез i сiз оз) кыщөмкө сорни веэас.

Умөл да i гажтөм,—шуö мукөдыс,—овны деревнаыи. А туј-жө-ед деревнаас гажаа да бура овны, токо колö кужны олансö лөсөтны. Вот бостам көт радио. Öддөн колö сiја быд деревнаö, быд школаö, лыддiсан i быд керкуö. Сiз i көркө лөас, быдлаын пондасö кывзыны радио.

Öни-ни Кудымкарскöј районын Окрпотребсоюз да почта лөсөтöны деревнаез куза радио. Сулалö сiја не öддөн дона. Мијанлö колö отсавны öктыны денга, ваявны да сувтöтны столббөз i уна мөдијк ужын. Аслыным колö бура төдны радиосö. Колö öддөн велөтны сiјö, мед аслыным кужны вескөтлыны радиöөн да керны радиопријомниккез.

Көр пондам кывзыны Москвасан, Ленинградсан, Свердловсксан да уна мөдијк городдесан, сек мијан оланыс лөас буржык, кобнитжык да гажажык.

1913 воэ абу вөлөма öтик радиопријомнык, 1928 г. вөлөмөэ 350000, а пјатетка бөр кежö лөасö 6 миллион. Лыддö уна-ја радиопријомныккез емөг тiјан районын, селсоветын? Кыз нија ужалöны, унаја i кытчö ешö колö лөсөтны?

Тундраын

Міжанлѳ талун велѳтѳг вѳгталѳс, кыѳ сѳја мѳјму велѳтѳм тундраын, самоједдез коласын.

Самоједдез ѱаѳ озѳ вѳѳтѳтѳ. Ны дынын муыс гожумнас сылѳ ѱе пыдына. быдмѳны учѳтѳк кыѳ пѳјаннез, товга пу, понульез і мѳдѳк пу-оккез. Сетщѳм местаыс шусѳ тундрѳѳн. Гыргѳ вѳр ны гѳгѳр абу. ѱе-мѳг керны мѳјан-коѳ керку. Нѳја сувтѳтасѳ пощез жога журѳн, вевт-тасѳ пощез вевѳѳрѳтѳс кѳр кучѳккезѳн. Олсаласѳ жоѳ туѳѳ кѳр кучѳк-жѳ. Сетѳн і олѳны. Сојѳны кѳр јај.

Гожум ны дынын олѳ ѳѳѳѳн женыт, кујѳм тѳлѳг гѳгѳр. Тѳв шѳрнас шондыс оз і мытчаслы тѳлѳг мѳд. Ветлѳны самоједдез кѳррез вылын да поннез вылын. доѳѳез нылѳн ѱе мѳјан коѳѳс, полоззез паскытѳс, кыѳ лампаез. Керѳма сѳѳ, мед доѳыс ез вѳј лымјас.

Кыѳ мунѳм ѱеѳѳн лун чулѳтны јанвар 22 лунѳ

Асыв вѳлѳ кѳѳыт. Ојтѳв гуѳѳнык чышкѳ—нѳѳѳтѳ. Оз туј куш кѳ мытчыны. Етѳја лунѳ мѳјѳ быдѳс лѳѳѳтѳчѳм мунны сельсоветѳ. Сельсовет школагѳн дас ѳтѳк кілометр. Челаѳ быдѳс пагтаѳс кѳровѳј пасѳккѳзѳ. доѳѳалѳм кыѳјамыс понѳн быд доѳѳѳѳ.

Пукоім кёдија доџџџ кватџн, кёдијаџ кыкјамыс мортџн. Векџтлыны вожжџез абуџџ. „Как-как-как,“—горџтасџ чџлаџ, ета кыв сџрти поннез котџртџны шупыта.

„Кут-кут-кут,“ ета сџрти колџ кежны веккытлаџ.

„Чок-чок-чок,“ колџ мунны шулгалаџ.

Поннез вежџртџны, токо лыџџны котџртџны.

Мукџџ кадџ чџлаџококкџез—бџбалџны, четчасџ доџ вылџџ і котџртџны сртџџн поннезкџт.

Поннез оз лубџтџ оџавны. Кыџ кёдија зонкаџез коласџџ пондас оџавны, поныс ергџмџн кутџ кокџт зонкасџ, џето пондас кучџкџџ петны да котџртны, меџ џе сџтчыны оџавны.

Лым вевџџрџт бусџн-бусџн мунамџ. Мукџџ мџстаын лымыс мортџа вылын. Поннезлџ оз тџтчы пыдын лым, нџџ лептџ лымыс.

Самоеџџезлџн чџлаџ школаын велџтчџны

Советскџџ влаџџ сџтџс право учџт натсџџаезлџ велџтчџны асланыс кыв вылын, лебтыны асџџныс культура.

ПЕСГАМ ЛУННЕЗ КОЪАЛӨММЕЗӨН

Мижө велөтчиҗез Кудымкарскэј опорнөј школаиҗ бура песгам, мед челаҗ эз коъалө луннез, Нө коласаным емөг-на сетщөм велөтчиҗез, көдна лубитөны пражыккес лунө котрагышны гортаныс да соҗышны тупсооккес да блыноккес маммезныслиҗ.

Вль год лунө школаас эз вөлө 70 велөтчиҗ. Крешшенно лунө эз вөлө 23 морт. Луннез коъалөмән нија агныс коътчиҗө велөтчөмын да і ещө виҗөны мианлө мунны оҗлаҗ.

Мижө общөј собранно вылын керім постановленно, мед енө велөтчиҗезөсө, көдна коъалөны велөтчан луннез, гиҗны сөд доска вылө.

А кыҗ песгөны велөтчиҗезөсез мөдиҗ школаезын, мед челаҗ эз коъалө луннез?

Велөтчиҗ Распов.

Кыщөм уж нуөтиҗ важса пражыккес лунө.

Өни вөлиҗө уна пражыккес, кыҗ: рожҗество, вль год, крешшенно. Ена пражыккес пора миҗан враггезным: попpez кулаккес і мукөд быд выннаныс песгөны тормөитны миҗанлиҗ строитељство. Нија крушка

брага, сур дорын керэны быдөс, мыҗ нылө колө. Етщөм нылиҗ керэм вермэ быщөма пантавын культурнөј уж, көр ужалиҗ өтир пондас чулөтны порасэ не ппруҗтөмөн, а гажаа, орсөмөн, кывзөмөн радио, кино виҗөтэмөн.

Мижэ велөтчиҗезөсез Кудымкарскэј опорнөј школаиҗ сиз-жэ песгим паныт сувтөтны враггезлө да важлө, кэда ещэ пукөлэ быд морт журын, культурнөј уж. Челаҗыскөт школаас, пөдшепнөј деревнаын чулөтиҗ собранноез, көдна вылын сорнытиҗ кысан шогмиҗэ ена пражыккес, мыла није празнујтө өтир, кыщөм керөны нија вред песгөк пора вль олан понда і сиз оҗ. Керлим вечерез, гиҗим лозунггез, плакаттез, вузалим кыҗгаез, леҗим стенгаҗетаез.

Кытэн ещэ кыҗ нубтиҗэ уж важса пражыккес лунө?

Велөтчиҗ Бажин.

Вөрөтүш журнат!

1 Учүтүк, чочкөм
Вөрөкөт шлап, шлап.
Казалас локтөм,
Чепөсөс бут-бат.

2 Учөт-дона гөна,
Öddөн ыжыт бөжа.
Уввез вылөт
Скок да скок,
Гольі жүрдө
Шовк да шовк.

3 Тушаыс гөрд рөма,
Бөжыс өшөтчөма,
Ыб вылөт котөртө,
Түјсө бөжнас тыртө.

4 Ыб вылөт котрагө,
Өгтөм өмсө гер,
Быдөнкөт тышкагө
Кошшө баља, зель,

5 Шоныт гөна,
Кыз кынөма,
Пельлез лезөм—
Оклагө,
Уна вынөн
Ошшагө.

КЫҢ И МЫҢ ЫЛЛҢ ГИҢНЫ?

Уна челаф миҗанлӧ гиҗӧны и жуалӧны, мыҗ ыллӧ гиҗны. Гиҗ жӧ челаф оз тӧдӧ, кыҗ колӧ гиҗны, мед гиҗӧмсӧ лӧҗсӧ журналӧ.

Гиҗны, челаф, колӧ жаныҗика, но мед гиҗӧм вӧли сетӧн быдӧс, мыҗ тӧдӧ мӧдӧт вӧтавны. Горныкуҗаез (предложенное) колӧ керны ме куча, умӧл кыввез и сетӧм кыввез, кӧдна оз колӧ, немӧр ед течӧ. Ниҗа шыкӧтӧны токо тӧжанлӧ гиҗӧмсӧ.

Гиҗӧ сӧстӧма черылодн, мед кокмита туйис лыдӧдтны и быдӧс ве-жӧртны.

Ӑни гиҗӧ вот мыҗ ыллӧ:

1. Кыҗ миҗан мунӧ велӧтчӧм?
 2. Кыҗ вӧвлӧны челаф школаӧ?
 3. Кыҗ тӧдӧ песӧат луннез кӧлӧлӧммезӧн
 4. Кыҗ чулӧтӧт Ленин кулӧм лун?
 5. Мыҗӧн и кыҗ отсалатӧ вӧр заптан кадын?
 6. Кышӧм уж нуӧтӧт рождество праҗныккес лунӧ?
 7. Кыҗ лӧсӧатчат кӧҗан кад кежӧ?
 8. Мыҗ мӧдат кӧҗны и сакӧтны асланыт школа понда?
 9. Кыҗ лӧсӧатчат чулӧтны Гӧрд армиҗалиӧ лун
 10. Кышӧм уж нуӧтӧны пӧнӧерез тӧжан школаын?
 11. Емӧ-җа тӧжан школаын ударныккес и миҗ ниҗа керӧны велӧтчиӧ?
- И оҗир коласын уж нуӧтӧчиӧ?

Челаф! Коми кыҗга лӧҗанӧн тӧжансӧн вӧтчиӧӧ быд школа сӧн быд раҗонӧс, мед тӧдӧ гиҗит асланыт журналлӧезӧ „Зульҗан кӧҗӧ“ да „Том ударныкӧ“ да керӧит нылӧ жорттезӧн.

Коми-Пермҗатскӧҗ кыҗга лӧҗанӧн

Ответственнӧҗ редактор **Зубов С. И.**

Фон гижойм выль,
год кельс 2 р. 50 коп. 6 м. 1 р. 30 к.

3 м. 70 коп.

4156/534